

Ключы да практыкаванняў (Ключи к упражнениям)

Уводзіны.

14.

прамы вугал, гандлёвыя рады, гавару па-беларуску, вялікія моры, чалавек жартуе, фарба жоўтая, шосты рад, чую гром, дрэнная рэч

17.

на вадзе, дзён, у гурце, у клопаце, у лёдзе, у палёце, судзіць

24.

Нядаўна было гэтае здарэнне. Трэба купіць зімовае адзенне. Якое ў цябе пытанне? Гасцей поўнае застолье. Першае каханне. Ціха шэпча калосьсе. Гэта справядлівы судзьдзя. Змянілася надвор'е. Мне знаёмае яго аблічча. Гэта было цікавае вандраванне. Здароўе — найлепшае багацце.

25.

Паляўнічы на паляванні. Добрае пачуццё гумару. Ён упэўнены ў сваіх перакананнях. Перад ад'ездам будзе развітанне. Ён купіў мужчынскае адзенне. Смачнае сняданне. У скрынцы сьмецце.

Заняткі першыя.

2.

Усё жыццё ў навуцы. Зьмітра ў дарозе. Вязу малой дачцэ гасыцінец. Пільчак вузкі ў плячо. Купім дзецям па цаццы.

3.

Дзеці мусяць паважаць сваіх бацькоў. Працую з татам. Мы жывём пры бацькох. Унукі шануюць сваіх бабуляў і дзядуляў. Мы ня пелі гэтых песень. Я запрашаю на вечарынку сябра і сяброўку.

5.

У пакоі ёсць канапа, але няма ложка. У мяне ёсць залвіца, але няма швагры. На сталe ёсць алавiк, але няма паперы. У мяне ёсць кампутар, але няма аўтаадказніка. Я маю выхадны ў нядзелю, але ў суботу ня маю.

6.

Пётра (хто? – Н.) лёг на канапу (на што? – В.).

Рука з прыгожым бранзалетам (з чым? – Т.).

Еду да сястры (да каго? – В.).

Дам дзіцяці (каму? – Д.) смачную цукерку (што? – В.).

Забраў дачок (каго? – В.) з садку (з чаго? – Р.).

Ма рыхтуемса да свята (да чаго? – Р.).

Дрэвы (што? – Н.) ў сьнегавых шатах (у чым? – Т.).

Яго вачэй (чаго? – Р.) не відаць з-пад броваў (з-пад чаго? – Р.).

Я заўсёды пільнуюся правілаў (чаго? – Р.).

10.

У савы савяннa. У лася ласяннa. У коткі кацяннa. У птушкі птушаннa. У качкі качаннa. Дзеці катовыя завуцца кацяннаты. Дзеці медзвядзёвыя завуцца медзведзяннa/ты. Дзеці мышыныя завуцца мышаннаты.

13.

ААН, БДУ, МТЗ, ЛІМ, БелАЗ, АРПЗ (Облсовпроф)

14.

Хто ёсьць? Хто вы ёсьць? Скажыце, хто ёсьць дома? Каго яшчэ тут няма? Ясь ёсьць тут? Яго няма дома. Што ёсьць у краме? Ёсьць усё, а таго, што патрэбна — няма. Няма таго, што раней было. У мяне ёсьць шмат цікавых кніг. У яго няма тваёй кнігі. На маім кампутары ёсьць усе патрэбныя праграмы.

15.

Едзем да сястры, сядзім упоцёмку ля вакна, лес вакол дома, запрашаю да стала, ліст ад сябра, ідзем уздоўж берага, прыходзь да мяне, насупраць таго будынка, мае клопаты, доўгі цень.

16.

Ён чужынец? Не, ён беларус. Так, ён датчанін.
Ён прыезджы? Не, ён тутэйшы. Так, ён з Ангельшчыны.
Ён француз? Не, ён італьянец. Так, ён з Парыжу.
Ён выдавец? Не, ён рэжысэр. Так, ён рэдактар.
Ён друкар? Не, ён настаўнік. Так, ён наборшчык.
Ён сыпявак? Не, ён музыка. Так, ён артыст.
Ён гісторык? Не, ён біёлаг. Так, ён выкладчык.
Ён дасьледнік? Не, ён вандроўца. Так, ён вучоны.

17.

мяняльня проці пошты, сядзіба каля лесу, клюмба каля дома, аловак каля слоўніка, гаспадар сярод гасьцей, начынне ў майстра, палац проці гатэлю, прысады ўздоўж дарогі

18.

Дайце мне, калі ласка,
дзьве пачкі пячэньня, дзьве бутэлькі віна, кавалак кілбасы, трохі піва, кіляграм сыру, літар малака, чвэрць кіляграму тварагу, паўлітра алею, карабок запалак, сто грамаў масла, паўбохана хлеба, дзесяць яек, кіляграм цукру, два пачкі гарбаткі, трохі кавы.

20.

У мяне няма парасона. Сёньня ня будзе дажджу. У мяне няма з сабой грошай. Не, там няма ніякага сшытка. Мы прыйшлі зь лесу. У мяне няма настрою. Там няма ніякіх чаравікаў. У нашым горадзе няма філіі вашага банку.

Заняткі другія.

1.

дачцэ, падлозе, вавёрцы, дошцы, яблыку, кірмашу, каўняру, дзяўчыне, мазалю, сястры

2.

- а) тэлефаную: калезе, дзяўчыне, сястры, Вольцы, дзядзьку
- б) дзякую: суседу, гаспадыні, сябрам, прыяцелю, спадару Ласю
- в) выбачаю: гандляру, цырульніку, сакратарцы, касірэцы
- г) яна мне: пляменьніца, дачка, прыяцелька, каляжанка

6.

легчы на канапу, пакласьці ў шафу, глядзеца ў люстэрка, запаліць лямпу, памыць шклянку, заслаць сурвэту, лашчыць кацяня, даглядаць дзядулю, зайсьці ў кватэру, купіць мэблю, есьці салату, ісьці на працу

7.

Воспитываем детей. По морю ходят большие пароходы. Я не помню такого случая. Хозяйка подала завтрак. Пойдем через сквер. Сестра пошила юбку. Малыш идет за игрушкой.

9.

Иду лесам. Еду аўтобусам. Еду цягніком. Плыву катэрам. Ляту самалётам. Буду тынкоўшчыкам. Паеду вясной (вясною). Сустрэнуся раніцай (раніцаю). П'ю каву зь вяршкамі. Займаюся з выхаванцамі. Апякуюся дзіцем. Цікаўлюся мастацтвам. Працую рукамі. Працую фальваркоўцам.

10.

ядзім лыжкай (лыжкаю), ядзім відэльцам
п'ём шклянкамі, п'ём кубкамі, п'ём слоікамі
іду зь сёстрамі, іду зь сяброўкамі, іду з гасьцямі
малюю фарбай (фарбаю), малюю алоўкам, малюю пэндзалем
сустрэкаюся зь сябрамі, сустракаюся зь дзяўчатамі, сустракаюся зь Ясем

12.

а) Бацька ў камандзіроўцы. Маці ў пральні. Сястра на вечарынцы. Дзеці на лузе. Сябра на Сьвіслачы.
б) Ён: у вучэльні, у тэатры, у Сібіры, на плошчы, на вясельлі, у краме, у парку, на сьнезе, на Нарачы, пры вучню, пры бабулі, пры маці, пры Мікіце.

13.

зубранё ў пушчы, Ясь на ганку, пакой у кватэры, коўдра на ложку, парасон у сумцы, фіранка на вакне, кветка ў руцэ, аўта на дарозе, яблык на талерцы, човен на рацэ, кот на парозе, качкі на возеры, студэнт у інтэрнаце

15.

І тут і там мае сябры. У Грэцыі — пан Дымас. З замежнікаў ён мой найлепшы прыяцель. Усе спасьцігаюць бізнэс, а пан Дымас застаецца верны свайму прызваньню, як і я. Ён спэцыялісты ў галіне будаўніцтва, дойдзі, якіх мала. У сваім творстве за крыніцу натхненьня ён мае помнікі даўніны.

Каштоўнасьці, непадуладныя часу — вось што бывае тэмай нашых гутарак у часе вандровак. — Чалавек — гэта яго памяць, — кажа Дымас, і я згодны зь ім. Гляджу на велічныя забудовы і думаю пра людзей, якія пакінулі ў гэтых мурах адбітак сваёй душы.

16.

Я з жонкай, дачкой і сынам едзею у электрычцы. Сёньня нядзеля, і мы, як заўсёды, наведваемся да бацькоў. Яны жывуць убаку ад чыгункі. Вярсты тры яшчэ трэба ісьці празь лес. Але гэта нам падабаецца. Прыемнай бывае нечаканая сустрэча з жыхарамі лесу: зайцамі, дзятламі, вавёркамі. Іншы раз сьмялейшай вавёрцы можна падаць пачастунак і нават пасьпець дакрануцца да хваста. Гэта вельмі забаўляе маіх малых. Колькі тут бывае радасьці, сьмеху, а потым гутаркі як вады, усю дарогу.

Заняткі трэіцыя.

2.

Найбліжэйшы прыпынак. Найлепшыя гады. Найвышэйшы гатунак. Найлягчэйшая вага. Найсаладзейшы напой.

3.

кату па пяту — малы, аднаго поля ягады — аднолькавыя, біты воўк — вопытны, хоць куды — выдатны, на сёмым небе — вясёлы, маладзіца як брусніца — чырванашчокая кабета, плячысты на живот — прагны (ненаедны)

4.

рыжыя валасы, зялёная кашуля, шэрыя вочы, бэжавае аўта, чырвоная стужка, паласаты кавун, блакітны шалік, чорная кава

5.

паўднёвы вечер, жажлівы выгляд, вусаты дзядзька, бульбяная страва, кішэнны ліхтарык, малінавы колер, ружовы пялёстак

6.

Наваградзкі, Лідзкі, Нясвіскі, Вушацкі, Сураскі, латыскі, заводзкі, сьвецкі, казацкі, Ворскі

7.

якасныя: высачэзны

адносныя: знаёмы, ільняная, морскае, пясчаная, зямная, камэрцыйны

прыналежныя: братава, дзедзай, матулінага

8.

пражываньне ў шыкоўным гатэлі, Беларусь на вольным рынку, радасьць у свабодным творстве, дзеці ў гульнявой залі, гармідар на школьным двары, згода ў супольнай працы, сьвечкі на старадаўняй жырандолі, імпрэза ў купалаўскім тэатры, дзяўчына ў нацыянальным строі

9.

новае начыньне — навейшае — найноўшае

мяккі каўнер — мякчэйшы — наймякчэйшы

чырвоны колер — больш чырвоны — самы чырвоны

смачны яблык — смачнейшы — найсмачнейшы

прывабная мясьціна — прывабнейшая — найпрывабнейшая

салодкія маліны — саладзейшыя — найсаладзейшыя

забаўныя прыгоды — больш забаўныя — самыя забаўныя

цёплае паліто — цяплейшае — найцяплейшае

зграбная рэч — больш зграбная — найзграбнейшая

высокая будыніна — вышэйшая — найвышэйшая

пісьменны праўнік — больш пісьменны — самы пісьменны

малы сабачка — меншы — самы меншы

цяжкая валізка — цяжэйшая — найцяжэйшая

10.

а) Вольчын большы сын. Людзьміліна меншая сястра. Аркадзевы крэўныя.

б) Піліпаў студэнцкі пакой. Ксеніны бурштынавыя каралі. Максімава новае паліто.

11.

Тут студэнцкі ўтульны пакой. Там бацькавы пісьмовыя прылады. Каля стала братава кампутаровае начыньне. На падлозе Мікітавы новыя часапісы. На рагу стала Колеў заўсёды нататнік. Тут сяброўчын замежны слоўнік. Там Сяргеевы сонцаахоўныя акуляры. На падлозе сястрыная бліскучая цацка. Тут Мікітаў пісьмовы стол. Там сябравы патрэбныя паперы. Там мой праезны квіток. На рагу стала матчыны цыравальныя ніткі. Тут наш драўляны зэдлік.

12.

Утульны сьветлы пакой. Густоўны інтэр'ер. Яго складовая частка — адметныя рэчы ў беларускім гусьце. Сурвэта. Прыгожа аформлены куфэрак. Рознага колеру кветкі.

Што яшчэ? На сцяне — старадаўні відарыс герба Пагоня. Выштукаваны гадзіннік. Мэбля. Кафляны камінак. Каля сцяны, справа, шафа. Зьлева сьветлая канапа. Справа крэсла. Люстэрка. Яно ў прыгожай аправе. Мяккі каберац на падлозе. Угары пад стольню арыгінальная люстра. На вокнах крэмавыя самадзялковыя фіранкі.

15.

вулічны рух, марскія хвалі, дарожны ліст, дубовая мэбля, ліпавы цвет, волкае паветра, вярбовы дубец, рачны басэйн, маёвы жук

Заняткі чацьвертыя.

1.

Не, ён выдавец. Не, яны прыезджыя. Не, яна братава сяброўка. Не, яна паштарка. Не, яно Вольчына.

2.

Што я ведаю пра Вярбіцкіх? Я нічога ня ведаю пра іх.

Што я ведаю пра таго хлапца? Я нічога ня ведаю пра яго.

Што я ведаю пра Вольку? Я нічога ня ведаю пра яе.

Што я ведаю пра спадара Лявіцкага? Я нічога ня ведаю пра яго.

Што я ведаю пра спадарыню Людзьмілу? Я нічога ня ведаю пра яе.

Ты паедзеш з Паўлюком на адпачынак? Не, я не паеду зь ім.

Ты даваў дзіцяці папіць? Не, я не даваў яму папіць.

3.

ягоная сястра, ейны муж, ейная кляса, ягоны сабака, іхныя дзеці, ейны ўнук, ягоны настаўнік

4.

іхны, іхная, іхнае; ейнае, ейны, ейную; ягоны, ягоныя, ягоныя

5.

Тут нейкія незнаёмыя дзяўчаты. Ён некага шукаў. Некаму гэта будзе патрэбна. Нехта забыўся ў аўтобусе сваю валізку. Гэта штосьці цікавае. Пакліч хутчэй каго-небудзь. Чамусьці ён мне не пазваніў.

7.

Я незнаёмы з тым спадаром. Я яшчэ не чытаў тае кнігі. Таго прыезджага я ня знаю. Ён даў грошы той касірцы. Пайду прывітаюся з тою дзяўчынаю. Той спадар наш бухгалтар.

8.

маё тое шэрае, мае тыя бялявыя, іхні той мураваны, ягоная тая ля сквэру, ейны той квяцісты, іхны той смуглявы, мае тыя ў канвэрце

10.

а) — Гэта крэсла?

— Не, гэта фатэль. Ён мяккі, а крэсла — тое, драўлянае.

б) — Ці гэта тая дзяўчына?

— Так, гэта тая дзяўчына.

в) — Хто яшчэ гэта чуў?

— Не, ён казаў гэта толькі пры мне.

г) — Для каго мы купім гэтую цацку?

— Мы купім табе гэтую цацку.

д) — Няўжо гэта брэша суседзкі сабака?

— Не, гэта ня іхны сабака.

е) — Ці чытаў ужо хто тую кнігу?

— Тае кнігі яшчэ ніхто не чытаў.

- ж) — Што гэта за алавiк у цябе?
— Не, у мяне не алавiк, а ручка.

11.

Мiкiта ў маёй сястры. Алесь у свайго дзядзькi. Тут яе рэчы. Дзецi ў тым аўтобусе. Паклажа ў ейнай валiзцы.

12.

- а) Каторыя на сыяне? Каторыя ў скрынцы? Каторыя ў народных строях?
б) На чым ён знаецца? Ён на ўсiм знаецца? Каторы гэткi знавец?
в) Цi ёсьць у каго гэткi падручнiк? Гэткага падручнiка нi ў кога няма?

13.

Пры кiм вучыцца Антось? Каго мы пойдзем сустракаць? З кiм паедзе Васiль за мяжу? Чым цiкавiцца Людзьмiла? У каго мы будзем на вясельлi? Каму падзякаваў госьць? З кiм заўтра я буду мець гутарку? З кiм прывiтаўся Мiкiта? Каму пацiснуў руку? Каму нешта прыемнае сказаў? У каго я яшчэ ня быў? У чыей кватэры я яшчэ ня быў?

Заняткi пятыя.

1.

Дзяўчына чыста мые вокны. Хлопцы заўсёды рагочуць з маiх жартаў. Ён маўчыць, таму што ня ведае, што казаць. Нашы сябры, як толькi прыехалi, адразу ж трапiлi на вясельле. Малы дзьме ў дудку i надта ж цешыцца з гэтага. Мой брат сталяр, ён майструе. Нядаўна зрабiў ложак. Яны гандлююць у магазыне харчовым таварам.

2.

дзякаваць — ён дзякуе, яны дзякуюць
абяцаць — ён абяцае, яны абяцаюць
зарабляць — ён зарабляе, яны зарабляюць
уцякаць — ён уцякае, яны ўцякаюць
бедаваць — ён бядуе, яны бядуюць
дараваць — ён даруе, яны даруюць
гаспадарыць — ён гаспадарыць, яны гаспадараць
крыўдзiць — ён крыўдзiць, яны крыўдзяць
смажыць — ён смажыць, яны смажаць
блiшчэць — ён блiшчыць, яны блiшчаць
важыць — ён важыць, яны важаць
знаёмiць — ён знаёмiць, яны знаёмяць
саладзiць — ён салодзiць, яны салодзяць
лiчыць — ён лiчыць, яны лiчаць

3.

Яна прасуе бялiзну. Я апранаю палiто. Мы кладзем агуркi на стол. Яна разумее мяне. Ён папалуднуе дома. Яны сустракаюць цябе. Мацi прыгарнула дзiця да сябе. Настаўнiк разьмяркоўвае абавязкi.

4.

счэзнуць, падпiльнаваць, пачакаць, пашукаць, скарыстаць, спадабацца, паслухаць, прывiтацца, падпалiць, спарадкаваць, зразумець, растлумачыць, зганiць, згвалцiць, зважыць

5.

а) умацаваць здароўе, замацаваць веды, запазьнiцца на працы, запырэчыць спавяшчальнiку, утрымаць пазыцыi, удасканалiць плян

б) панакупляць харчоў, панакупляць сувеніраў, паначапляць цацак, панасыпаць пяску, запытаць дазволу, запрасіць гасьцей

в) выгадаваць дзяцей, адгадаваць вусы, выкруціць лямпачку, выкруціць дрот, выкупіць кнігу, выкупіць рэч, выказаць думку

г) дагледзець хворага, угледзець памылку, унізаць ёлку, ураўнаважыць шалі, далучыцца да гурту

6.

Суседка хварэе на ныркі. Наша кампанія апякуецца беларускім тэатрам. Мы чакаем на тэлевізійнага майстара. Вітаўт ажаніўся з маёй сястрой Юляй. Вандроўцы йдуць незнаёмай дарогаю. Сватоў сын вучыцца бальных танцаў. Бацькі выбачаюць сваім дзецям. Малыя цешацца з навагодняй ёлкі. Начальнік сэктару паведамляе кіраўніка прадпрыемства. Цешча ўмешваецца да асабістага жыцця маладых. Абслуга сэрвіс-цэнтру знаецца ў кампутарах розных мадэляў. Наш выбраньнік заслужыў на давер.

7.

а) групаваць, канспэктаваць, фінансаваць, даглядаць, сартаваць, камандаваць, абуваць, кватараваць, замыкаць, страляць, праграмаваць, перадаваць, карміць, зьмяняць, кіраваць, марозіць

б) пагаршаць, зьмяншаць, шыкаваць, упрыгожваць, чырванець, перавышаць, маўчаць, вучыць, чысьціць, ваяваць, саліць, сябраваць, знаёміць, служыць, гатаваць, пільнаваць

9.

Апранайцеся! Гадуйцеся! Сьмейцеся! Сустрэкайцеся! Папытайцеся! Знаёмцеся! Прывітайцеся! Радуйцеся!

10.

Мой брат Пётра мае невялікую кватэру, але ўсім досыць мейсца. У іх жывуць птушкі, рыбкі, заводны сабака Векша і кот Плютон. Ці ўяўляеце сабе гэткую сыціжму жыўнасьці? А ўсё таму, што мой пляменьнік Юзя вельмі любіць зьверанятаў. Ён корміць і даглядае сваіх улюбёнцаў. Гэты занятак ёсць яго найлепшай уцехаю. А ўвогуле Юзя моцна паважны і цяжкі хлапец. Шмат у чым ён падобны да свайго бацькі.

11.

я вучуся, я наважыўся, я сьмяюся, я забыўся, я спадзяюся, я адгукуюся, я пытаюся, я апранаюся, я нуджуся, я зьвяртаюся, я бяру, я маю

12.

Максім спадарожнічае знаёмым у паездцы. Ён унікае гэтай размовы. Гэты напой наталяе смагу. Госьць доўжыць сваю гутарку. Дзеці пераймаюць паводзіны бацькоў. Гэты прыезджы харчуетца ў рэстаране. Яна загадала прыбраць усё лішняе.

13.

Дасьцё нам адрас? Апанеш паліто? Ясі мясную салату? Змарнуеце час? Забараняеш курыць у кватэры? Бяром гэты куфэрак? Пячэш рыбу? Бяжыце/ далей? Глядзіце/ тэлевізійны фільм? Бавіце час? Даруеце карціну? Гатуеш каву? Дапамагаеце бацькам? Віншуеце са сьвятам? Жывяце за мяжой? Запрашаеце на вясельле?

14.

Дзіця сумуе па маці. Я намерыўся купіць сабе капялюш. Юля наведвае хворага бацьку. Яны выпраўляюцца ў дарогу. Я жыва прыпамінаю тую сустрэчу. Ён бацьку скардзіўся на мяне.

Заняткі шостыя.

4.

сямнаццатым, чацьвертаму, шэсьцідзсят першай, першага, адзінаццатай

5.

пяці дрэваў, трох сябраў, шасьці чалавек, дваіх дзвярэй, абедзвюх дзяўчын, дзвюх сябровак, ста аднаго далмацінца, трох сабак, чатырох кампутараў, дзевяці жыццяў, абодвух летапісцаў, чатырнаццаці праграмаў, васьмі спадарожнікаў, дваіх кацянятаў

6.

абодвух, абодвум, абодвух, абодвума, пра абодвух

7.

Сустрэліся за паўтара кілямэтра ад станцыі. У цеста трэба пакласьці дзьве траціны шклянкі цукру. Прыйшлі паўтары гадзінамі пазьней. Прыедзе праз паўтары гадзіны. Гэтым дзвюм дарогам не сысьціся. Маю паўтара слоіка варэньня. Кавалак кужалю на паўтраця мэтра. Да дому засталася паўчварты кілямэтра.

8.

пяцьцю карткамі, дзевяцьцю кубкамі, дваццацьцю ўдзельнікамі, трыццацьцю нумарамі, дзвюма лыжкамі, васьмю байцамі, чатырнаццацьцю з паловай кіляграмамі, трыма падручнікамі, дванаццацьцю фламастэрамі, паўтары хвілінамі, сарака сямю кілямэтрамі

9.

Дзесяць раз мер і то ня вер. Мінула чвэрць стагодзьдзя. Прайшла траціна веку. Мы на парозе трыццаці тысячагодзьдзя. Незьлічоныя паданьні старажытных муроў. Хвілін праз колькі пачнецца нарада. На ганку стаяць трое незнаёмых хлапцоў. Маладзёвы часапіс выходзіць двойчы на месяц. Дзед цьвічыць абодвух сваіх унукаў. Абедзьве дзяўчыны прывіталіся з настаўнікам. Падніміце абедзьве рукі ўгару. Наш дом стаіць на скрыжаваньні дзвюх вуліцаў.

10.

На ганку многа хлапцоў. Сьветлых азёраў тут безьліч. Шмат разоў зьмянялася іхняя назва. У гэтым лесе грыбоў а грыбоў. Прощма народу ў чарзе. Усе дамы на шмат паверхаў. Мала даць брыдка, а многа шкода. На іхнай вуліцы шмат дрэваў.

11.

Колькі часу? Калі выходжу з дому? Як дабіраюся на работу? З кім сёньня маю стрэчу? Колькі зойме гутарка з партнёрам? Што запісана ў электронным нататніку? За каго сёньня давядзецца быць? Як завуць дзіця? Што мы робім? Калі мы ўжо дома? Як доўга Юзя гатовы слухаць казкі? Ці падабаецца Юзю выразнае чытаньне?

15.

а) — Зь беларускіх азёраў найвялікшае Нарач.

— Якая яго даўжыня?

— Пэўна, вёрст зь дзесяць ці мо й болей.

б) — Каторая гадзіна? / Колькі часу?

— Ужо сёмая гадзіна.

в) — Бацька дома?

— Дома.

— Пакліч яго.

— Тата заняты, ён у гаражы.

— Калі ён вызваліцца?

— Праз гадзіну-дзьве.

г) — Ён у сталым вяку?

— Не, яму гадоў пад трыццаць.

- д) — Дзе вы будзеце на Новы Год?
— Сьвяткаваць будзем сваёй сям'ёй, утраіх.

Заняткі сёмыя.

1.

засланы абрусом стол, пачутыя навіны, вывучаная мова, пакліканы чалавек, уцэнены тавар

2.

пройдзены шлях, зробленая праца, куплены аловак, зачыненыя дзверы, здарожаныя вяскоўцы, пазычаныя грошы, падабраныя колеры, пагаслыя вочы, засьмяглыя вусны, загарэлы твар, нечাপаныя мясціны.

3.

а) Дагледжанае бацькамі дзіця. Дагледжаны лекарам хворы. Дагледжанае гаспадарамі жыллё. Дагледжаная бацькамі гаспадарка.

б) Хлопчык, апрануты ў сьвяточны касцюм. Дзяўчынка, апранутая ў сьнягурку. Жанчына, апранутая ў футра. Дзяўчынка, апранутая ў народны строй. Хлопчык, апрануты ў мядзьведзя.

4.

памалёваная падлога; распушчаны тлушч; пафарбаваны каўнер; памытае, пакупанае, прыбранае дзіця; спарадкаваныя рэчы; пабеленая столь; чэзлыя расьліны; пасалоджаная кава; узмацнелы дзяцюк; замкнёныя дзверы

5.

Гэта ўпэўнены ў сабе чалавек. Тут адзін уцалелы мур. Зьмены ўстаноўчых дакументаў былі ўхваленыя сходам акцыянэраў. Мне трэба купіць сродкі чышчання. Усе, што чакаюць вынікаў, адчуваюць некаторае хваляваньне. Гэта вучні, як яны сядзяць і слухаюць свайго настаўніка. Канцэрт, які не адбыўся ўчора, адбудзецца ў нядзелю. Пачатак фільма зьнеахвоціў мяне глядзець яго далей, і я змушаны быў пайсьці.

6.

а) жартуючы, п'ючы, хвалюючы, кажучы

б) увайшоўшы, сустрэўшы, зьлічыўшы, прыйшоўшы, сабраўшы, пад'еўшы

7.

Рана выйшаўшы з дому. Працаваў, скрозь назіраючы за парадкам. Яны жылі, радуючыся кожнаму дню. Цэлы дзень даймаў пытаньнямі, замінаючы ў працы. Уважліва слухаю, спрабуючы ўнікнуць.

8.

Зараз пайду на палудзень. Увечары прыйду да вас. Стаю збоку. Наўкола чуваць музыка. Ён некуды пайшоў. Нікуды мы ня пойдзем. Праз лес мы ішлі памалу. Ён штораў папраўляе акуляры. Мейсца ў кватэры досыць. Аднойчы я быў на Нарачы. Мы былі дома. Мы паедзем дамоў. Шво трэба класьці ўпоперак. Ходзішча перарабляюць ушыр.

9.

роўны — роўна — раўней

доўгі — доўга — даўжэй

шырокі — шырака — шырэй

добры — добра — лепей / лацвей

блізкі — блізка — бліжэй

салодкі — салодка — саладзей

чырвоны — чырвана — чырваней

вузкі — вузка — вузей
прыгожы — прыгожа — прыгажэй

10.

Столь уверсе. Падлога ўнізе. Акно ззаду. Канапа злева. Шафа ззаду. Тэлевізар справа. Карціна злева. Дыван унізе.

11.

холадна — цёпла, ціха — гучна, далёка — блізка, тут — там, наперадзе — ззаду, туды — сюды, паноўму — па-старому, уверх — уніз, мякка — цвёрда, многа — мала, удзень — уначы, добра — дрэнна, злева — справа, рана — позна, цёмна — сьветла, чыста — брудна, дарага — танна, гучна — ціха, павольна — шпарка, дрэнна — добра, рэдка — часта, высокая — нізкая, глыбока — мелка, меней — болей, зблізку — здалёк, моцна — слаба, коратка — доўга

13.

Дзе я маю сяброў? Ці бачыў што прыгажэй за Беларусь? Як завуць маіх сяброў? Хто яны? Дзе зараз Марцін і Луіза? Ці ўпершыню яны ў Менску? У якіх мейсцах я асабіста спатыкаю радасьць? Які наш наступны маршрут?

15.

- а) — Мы ідзем ня ў той бок.
— Пэўна, трэба вярнуцца, прайсьці тымі прысадамі і зьвярнуць улева.
- б) — Адгэтуль ці патрапім мы на вуліцу Гусоўскага?
— Якраз гэта вельмі проста. Мінуўшы другое скрываўваньне, зьвернем управа.
- в) — Мусім перасесьці на сямёрку і праехаць яшчэ прыпынкаў колькі.
— Так, зараз выходзім.
- г) — З чаго пачнем нараду?
— Перш-наперш скажы мне, ці ўсе прыйшлі.
- д) — Ці бачыў ты Міхася?
— Калі-нікалі ён наведваецца сюды. Але апошнім часам — ня бачыў.
- е) — Мы заблукалі кудысьці далёка.
— Але й прыкра!
- ж) — Іх дзеці дагледжаныя і заўсёды прыбраныя.
— Гэта прыстойная, угрунтаваная сям'я.

Заняткі восьмыя.

1.

Лазня каля дома. Машына на двары. Яны на дварэ. Пражня пры заводзе. Гасьцёўня ў кватэры. Возера сярод лесу.

2.

ажаніўся зь дзяўчынай, дзіўлюся зь яго, сумую па ёй, сьмяюся зь іх, кпяць зь мяне, спазьніліся празь цябе, згодна з артыкулам, прайшоў гушчаром, віншую зь сьвятам, сяджу пры кампутары, зайшоў па дзіця, іду дарогай

3.

Надыдзе/Прыедзе: па абедзе, праз гадзіну, да вечара, каля сёмай гадзіны, да раніцы, у сьнежні, празь нядзелю, надвячоркам, пасля сьвята, у чацьвер, праз паўтары хвіліны, на золаку, у апоўдзень, уначы.

4.

перапрашаць каго? (В.), прабачаць каму? (Д.), дараваць каму? (Д.), спагадаць каму? (Д.), слугаваць каму? (Д.), пагаджацца з кім? (Т.), сустракаць каго? (В.), дзякаваць каму? (Д.), дакляраваць каму? (Д.), сумаваць па кім? (М.), баліць каму? (Д.), апранаць што? (В.), спрыяць каму? (Д.), выконваць што? (В.)

6.

старэйшы за мяне, вышэйшы за цябе, маладзейшы за яго, разумнейшы за ўсіх, мацнейшы за нас, лепшы за іншых

8.

а) На сьвята спадзяёмся гасьцей і вечарынкi. У дарозе замарыліся, ды не зажурыліся. Ясь здатны дзяцюк, ды яшчэ які здатны!

б) Вычуваньне такое, нібы знаёмы зь імі шмат гадоў. Нікому нічога ня рупіць, быццам мне аднаму толькі трэба прагчыся.

Заняткі дзявятыя.

1.

Ніхто не чакаў яго прыезду. Ніхто нічога не пытаецца. Нікому не паслалі запрашэньне. Нікому ня трэба браць білеты. Ніхто ня хоча ехаць. Я нікуды не збіраюся ехаць. Мы не паедзем дадому цягніком. Дзеці нікуды з намі ня пойдучь. Ніколі ня ходзім на шпацыр. Яны сягоньня нікога не сустракаюць. Ён нічым нам ня можа паспрыяць. Няма ніводнага вольнага мейсца. Уладзя, ня стаў кубак на стол! Не заходзьце сюды! Я не магу справіцца з гэтай работай!

4.

Ці скончыш працу да нядзелі? Куды ты накіраваўся? Дзе мы зараз знаходзімся? У якім баку аўтавакзал? Ці ўсе рэчы складзены? Пачакаеш мяне на рагу вуліцы? Прыйдзеш сёньня да нас на вячэру? Пойдзем заўтра ў Верхні горад на шпацыр? Выбераш што пачытаць з новых кніг? Апанеш на сустрэчу новы капялюш? Ці ясьцё вы дома гэткую салату? Ці купілі вы яблыкаў? Чыё гэта аўта стаіць на двары? Хто будзе даглядаць хворага, пакуль вас няма? Калі Алесь ажаніўся з Воляю?

7.

Білет да дому я ўзяў туды й назад. Цягнік адыходзіць у 11 гадзін. Цяпер на маім гадзінніку роўна 10. Значыць, застаецца яшчэ добрая гадзіна. Трэба здаць рэчы на схоў і прайсьціся па бліжэйшых крамах. Хачу купіць дзецям штосьці з ласункаў. Танінай дачцэ, самай меншай маёй пляменьніцы Натальцы, асабліва падабаюцца менскія цукеркі. Куплю, калі знайду. Якраз па дарозе трапілася крама з прывабнаю назваю «Госьціца». Хіба зайсьці сюды? Тут ёсьць тыя цукеркі.

10.

У нас сёньня вольны вечар, і я наважыў купіць білеты ў тэатар. «Якая цудоўная ідэя, — сказала мая жонка. — Я буду рада пайсьці з табою ў тэатар, паглядзець добры спэтакаль. Бяры білеты лепш у сярэдзіне, 9-11 рад, калі можна».

Я так і зрабіў. Увечары а 7 гадзіне мы пайшлі ў купалаўскі тэатар глядзець «Князя Вітаўта».

Ці верыце, гэта было надвычайна хораша... Перанесьціся ў XIV стагодзьдзе, убачыць дзівосную кветку тых часоў — Беларусь, тады гэта было Вялікае Княства Літоўскае. Я зьведаў эстэтычную асалоду. Акрам таго, узбагаціліся мае веды з гісторыі Беларусі.

На маю думку, «Князь Вітаўт» — лепшы спэтакаль, які я калі-небудзь бачыў. Усе акторы цудоўна выконвалі свае ролі. Мне дык надта спадабаўся выканаўца галоўнай ролі. Гэта папраўдзе таленавіты актор. Раю вам абавязкова паглядзець «Князя Вітаўта».

Заняткі дзясятыя.

1.

Да двух дадаць восем будзе дзесяць. Чатыры, памножанае на пяць, раўняецца дваццаць. Адна цэлая і пяць дзясятых плюс тры цэлыя і чатыры дзясятых раўняецца чатыры цэлыя і дзевяць дзясятых. Адсямі адняць тры будзе чатыры. Пяць ды дзевяць будзе чатырнаццаць. Трыццаць два падзяліць на чатыры будзе восем. Ад чатырнаццаці цэлых і васьмі дзясятых адняць адзінаццаць цэлых і адну дзясятую будзе тры цэлых і сем дзясятых. Двойчы чатыры будзе восем. Дваццаць ды трыццаць будзе пяцьдзесят. Шэсьдзесят тры падзяліць на сем раўняецца дзевяць. Шэсьць, памножанае на чатыры, раўняецца дваццаць чатыры. Сорок два падзяліць на шэсьць будзе сем.

5.

колькасныя: 4, 2, $\frac{1}{2}$;

парадкавыя адсутнічаюць;

адказ: у вераб'я 50 дзяцей.

Заняткі адзінаццатыя.

7.

А ці прыстойная гэта рэстарация? Якую назву мае рэстарация? Колькі чалавек прыйшло ў рэстарацию? Яны прыйшлі палуднаваць? Дзе быў вольны столік? Які заказ яны справілі? Гэных страваў нараіў ім афіцыянт? Ці параіў ён ім узяць дзічыну? Ці ўзялі яны гусь зь яблыкамі? Ці заказалі яны мяса дзіка? Ці ўзялі яны гарэлкі? Што яны казалі? — «Досыць»? Ці задаволены яны? Ці вялікі быў іх рахунак? Які стравы ў мэню вас зацікавілі? Якія беларускія стравы вам падабаюцца? Акрамя згаданых, якія яшчэ беларускія стравы вы ўжо ведаеце? Які беларускі сынонім слову «мэню»? Якое пажаданьне вы скажаце чалавеку ў часе яды?

Заняткі дванаццатыя.

3.

Трэба ехаць адну гадзіну. Стаяць у чарзе будзем з паўгадзіны. Едзем на цэлы тыдзень. Затрымаемся на некалькі дзён. Маладзёвы часопіс выходзіць двойчы на месяц. Адзін раз на тыдзень бачуся з імі. За мяжой бываю рэдка. Год таму назад пачаў вучыць беларускую мову. Вярнуся назад праз паўтара месяца. Да палудня трэба закончыць работу.

Заняткі трынаццатыя.

1.

Што трэба, каб атрымаць грашовы перавод? Якую найбольшую вагу можа мець пакунак? Колькі трэба плаціць за пакунак? Ці зважваюцца каштоўныя лісты? Ці хутка спраўляецца заказ на тэлефонную размову? Што ўплывае на кошт тэлефонных размоваў? Як запрасіць да тэлефона? Ці заўсёды добра чуваць падчас тэлефоннай размовы? Як трэба пісаць адрас на паштовых дасылках? Ці шмат вы плаціце за тэлефон? Дзе можна знайсці патрэбны нумар тэлефона? Як вы скажаце: «Зараз перадам яму слухаўку»?

2.

зважыць пакунак, укінуць канвэрт у скрынку, заплаціць за паслугу, вакенца да запатрабавання, напісаць ліст, купіць марку для пісьма за мяжу, напісаць адрас адпраўшчыка, кабіна нумар тры

5.

- а) Прывітаньне зь Менску!
Лічы ўсе справы залатвіў, засталася яшчэ правесьці дзёве сустрэчы. Мяркую вярнуцца 31 студзеня.
Мікіта.
- б) Вітаю вас!
У мяне ўсё нармалёва. Не пашанцавала з надвор'ем, тут бясконца йдзе дождж. Сумую па вас. Ubачымся праз два тыдні. Ваш знаёмы, Марцін, перадае вам прывітаньне.
Да пабачэньня, Андрэй.
- в) Добры дзень, Кацярына Васільеўна!
Прыеду цягніком «Менск-Прага» ў ваўторак увечары. Сустрэкайце.
Максім.
- г) Прывітаньне!
Не турбуйцеся, у мяне ўсё добра. Затрымаюся яшчэ на дзён колькі. Перадайце Ірыне, што ў панядзелак раніцаю буду ўжо дома.
Аркадзь.

Заняткі чатырнацатых.

- 6.
- а) — Прабачце, вы ня ведаеце, ці адчынены сxoў ручное паклажы?
— Адчынены, але трэба сьпяшацца: праз колькі хвілінаў будзе перапынак.
— Ношчык, занясіце, калі ласка, мае рэчы ў сxoў.
- б) — Але ж і доўгі чарод у касу! Прабачце, можа б вы мяне прапусьцілі? Мой цягнік зараз адыдзе. Баюся, каб не спазьніцца.
— Я не супраць. Але папытайцеся ў тых, хто стаіць паперадзе.
- в) — Ці гэтае мейсца ля вакна вольнае? Можна яго заняць?
— Калі ласка, прашу.
— Дзякую.
- г) — Цікава, колькі мы стаім на гэтай станцыі?
— Ня ведаю. Першы раз еду па гэтым маршруце.
— А куды вы едзеце?
— Да Берасьця.
— Дык вы а шостай гадзіне будзеце там. А мне яшчэ ехаць ды ехаць.
- д) — Душна ў вагоне. Калі б крыху прачыніць вакно? Вы не супраць?
— Так, адчыняйце, калі ласка... А вы ж яшчэ й ў цёплым швэдры!

Заняткі шаснацатых.

2.
Мне баліць скура на рамянах. Дзіця захварэла на адзёр. У самалёце яго ванітуе. Трэба ісьці на рэнтген. Баліць у грудзях, доктар прызнаў запаленьне лёгкіх. Ён лечыць дзясны.
8.
Мне баліць зуб. Трэба йсьці да дантыстага.
На руках зьявіліся нейкія плямы. Трэба йсьці да дэрматоляга.
Баляць цягліцы на шыі. Пэўна застудзіў. Трэба йсьці да масажыстага.
Блага сплю, хутка стамляюся. Трэба йсьці да нэўрапаталёга.
Нешта зрок саслабеў. Трэба йсьці да акулістага.
Выцяў руку. Баюся, каб не было пералому. Трэба йсьці да траўматоляга.
Баліць галава, пал. Трэба йсьці да тэрапэўта.

10.

З маіх сяброў Андрэй маладзейшы за ўсіх. Яму 21 год, але выглядае ён крыху сталейшым. Высокі, ён 190 см росту. Моцны, добрая пастава. Прыгожы авал твару, адкрыты пагляд. Нос мерны, прамы, валасы русыя, карыя вочы. Яму да твару ўсьмешка. Ціхамірны характарам. Зычлівы, спагадны. Калі сябра ў бядзе, Андрэй заўсёды дапаможа. Адзінае, што мне не падабаецца ў ім — ён смаліць цыгаркі. Вось што мне прыкра! Я б так хацеў, каб ён вызваліўся ад гэтай шкоднай звычкі.

Андрэй вучыцца на трэйцім курсе Менскага радыётэхнічнага інстытуту. З раньня й да вечара ён пільнуецца свайго раскладу дня. З васьмі гадзінаў ён на лекцыях, каля двух гадзінаў дня сканчае заняткі. Палудне, а тады йдзе ў бібліятэку. Да 17 гадзінаў яму трэба падрыхтавацца да заўтрашніх заняткаў, спаткацца з сябрамі, а потым ён мусіць быць на сваім працоўным месцы. Андрэй падпрацоўвае ў ваднэй кампутаровай фірме, і мае намер пайсці туды працаваць, калі скончыць вучобу на інстытуце.

Заняткі сямнацатых.

5.

1—10, 2—5, 3—7, 4—2, 5—1, 6—3, 7—11, 8—6, 9—9, 10—4, 11—8.

8.

Сёння я маю выходны дзень, і я займаюся хатнімі гаспадарчымі справамі. Перагледзеў наш абутак — трэба тое-сёе падладзіць. Патрэбны новыя падноскі, набойкі. У чаравіках трэба замацаваць абцас і яшчэ давадзецца памяняць замок. Вось гэтыя скураныя туфлі спачатку былі якраз, а цяпер штосьці тут як бы замінае. Няўцяю мне, адкуль выкасаўся яшчэ й цвік!

Адным словам, мушу збірацца ў майстэрню. Рамонт абутку каля самага дому. Майстры ў нас неблагія, як след спраўляюць сваю работу. Заўсёды парадзяць, падкажуць, што да чаго і як лепш абладзіць абутак. Паслугі вабутнікоў каштуюць, пэўна ж, нятанна, але затое на якасць работ няма чаго жаліцца.

Пайду, пакуль час яшчэ ёсць, праз паўгадзіны майстэрня зачыніцца.

Кантрольная работа.

1.

«Прыехаўшы ў сталіцу, асабліва не раздумвайце, на чым дабірацца ў Стоўбцы, — аддайце перавагу чыгунцы: язда на электрычцы зойме ўсяго паўтары гадзіны. Менавіта столькі ж часу ў нас будзе на знаёмства з, так бы мовіць, калячыгуначнымі славуцасцямі, найперш літаратурнымі. Праўда, да драбніцаў разабраць і засвоіць усё за гэты час проста немагчыма. Таму засяродзім увагу толькі на тым значным і адметным, што сустранецца.

За вакном вагона мільгаюць абрысы беларускай сталіцы, ззаду засталіся гарадскія чыгуначныя прыпынкі Бальніца, Курасоўшчына і Гай. Залюбаваўшыся мясцовымі краявідамі, мы неўпрыкмет праяжджаем і станцыю Памысльшча, і схаваныя ў зеляніне прычыгуначнай ахоўнай паласы прыпынкі Пціч ды Воўкавічы. І вось нарэшце Фаніпаль.»

(С.Галоўка)

2.

«У сярэдзіне XIII стагоддзя пачынаецца новая эпоха беларускае гісторыі — эпоха Вялікага Княства Літоўскага. Аб'яднаньне слабых і разрозненых земляў у адну буйную дзяржаву было ў інтарэсах як балтскага, так і ўсходнеславянскага насельніцтва, бо з усходу пагражалі мангола-татары, а з захаду пачыналі ціснуць нямецкія рыцары. Паміж літвой і крывічамі існавалі даўнія шчыльныя сувязі. Таму ўтварэнне дзяржавы адбылося натуральна і без асаблівага гвалту.»

(Ул.Арлоў, Г.Сагановіч)